

NYELVMŰVELÉS

Balassa József: A nyelvek élete.

(Budapest, 1933. Rózsavölgyi és társa kiadása.)

Amióta élénkebbé vált a nyelvművelés és nyelvtisztítás munkája, a közönség körében is erősebb lett az érdeklődés anyanyelvünk származása, rokonsága, fejlődése iránt, de általában minden olyan kérdés iránt is, amely a nyelvvel, a gondolatközlés legtekélyesebb eszközével, valamilyen vonatkozásban van. Ezt a tiszteletreméltó kíváncsiságot akarja szolgálni Balassa Józsefnek legújabb munkája: *A nyelvek élete*.

Ebben a kis könyvben, amely elsősorban a nagyközönség számára készült, valóban minden nyelvi kérdésre feleletet talál az olvasó, de haszonnal és érdeklődéssel forgathatja a szakember is, mert a szerző az ismereteket mindenütt egyéni felfogásának, sajátos szempontjainak közlésével színezi. Mondanivalóját négy részben foglalja össze, ezt megelőzi a Bevezetés, amely a nyelvről (a beszédről), mint az ember testi és lelki képességének megnyilatkozásáról, a gondolatok megörökítésének, írásba foglalásának sokféle módjáról és fokozatos fejlődéséről szól, a képirástól, ékírástól kezdve egészen a mai betű-, ill. hangírásig, amelyből azonban több száz van forgalomban, hiszen csak Európában a latin betűs íráson kívül van német, görög, cirill, török, héber írás is.

Az első részben a beszéd testi és lelki feltételeiről, a beszélőszervek működéséről, a nyelv, a lélektan és a logika viszonyáról számol be, szól továbbá egy egységes nyelvnek előnyeiről és akadályairól. Erre valamelyik elterjedt európai nyelv volna alkalmas, pl. az angol, mert ezt 174 millió ember beszéli, vagy a spanyol, amelyet 100 millió ember vall anyanyelvének (de a kínai nyelven beszélők száma 440 millió). Mesterséges nyelv elterjedésének lehetőségével szemben meglehetősen kételkedő álláspontot foglal el a szerző, — mint mondja — minél jobban elterjed, annál inkább fenyegeti az a veszedelem, hogy minden nemzet más és más képen ejti ki a szokat és hosszabb-rövidebb idő alatt előbb nyelvjárások, később önálló nyelvek keletkeznek. Hasonlóképpen nehéz volna a szók jelentésének állandóságát térben és időben biztosítani.

A második rész (A nyelv anyaga és szerkezete) öt fejezetben a szónak a gondolkodás szempontjából való nagy fontosságát, a szavak keletkezését tárgyalja, beszél a szókincs gyarapodásáról, idegen-szavak átvételéről, a keveréknelvekről (ahogyan pl. Amerikába szakadt magyarok második nemzedéke beszél), a tolvaj- és titkos nyelvekről, azután a nyelv szerkezetéről, a szófajokról, a mondatrészekről és még sok mindenről. A nagyközönséget például legjobban fogja érdekelni a *Szófejtés* című fejezet, ebben általában a szavak származásáról van szó, de három kitűnő példán (szófia-beszéd, csákó, cinkos) be is mutatja a szófejtésnek sokszor egészen sajátos útját és módját.

A harmadik rész tartalmának fontosabb szakaszait az ilyen címek jelzik: Az egyén nyelvi fejlődésének korszakai, A csecsemőkor és az

első gyermekkor, A szókincs megszerzése, A szó jelentése, A nyelv fejlődése a későbbi életkorban; azután A nyelvtudomány története, A nyelvek változásának okai, A szavak alakjának és jelentésének változása. A negyedik rész a világ nyelveiről (2000 millió ember több mint 2000 nyelven beszél), a nyelvek osztályozásáról nyújt rövid tájékoztatást.

Ezzel vége is volna a könyv tulajdonképeni tárgyának, de a szerző *Idegen nyelvek tanulása* címen függeléket csatolt hozzá és ez munkájának legfigyelemreméltóbb, mert leghasznosabb része. Sok okos dolgot mond el benne az idegen nyelvek tanulásának hasznáról, céljáról, nehézségeiről, a nyelvtudás két fokáról, ill. fajáról, valamely idegen nyelvnek olvasás útján való megértéséről és másfelől élőszóban való használatáról. Arról, hogy némely ember nagyszerűen ismeri az idegen nyelvnek szabályait (nyelvtanát), gazdag szókincse is van, esetleg kitérően fordít belőle, mégis félve szólal meg, ha egyáltalában megszólal, mert fél a hibától, mert nincs meg a beszéléshez szükséges lelki készsége; a másikkal viszont néhány száz (nem is sok száz) szóval úgy jár a szája, mint a kelepelőnek a nyelve, hibát hibára halmoz, de nem törődik véle (portás-nyelvismeret).

Még fontosabbak és még hasznosabbak azok a szakaszok, amelyek módszertani utasításokat tartalmaznak; okulhat belőlük tanító és tanítvány egyaránt. Kezdi mindjárt az idegen nyelvek hangjainak, szavainak helyes kiejtésén, a szókincs megválasztásán és megtanulásán, a gyakorlásul szolgáló olvasmányok helyes kiválogatásán és folytatja a jó szótár állandó használatával, a nyelvtani szabályoknak az olvasmányokkal, beszédgyakorlatokkal kapcsolatos megállapításával és megtanulásával. A függelék utolsó szakaszai a fordításról, az idegen nyelven való fogalmazásról és társalgásról szólnak és adnak megszívlelendő tanácsokat. *Balassa József* jó és hasznos munkát végzett. Azt talán mondanom sem kellene, hogy könyve egyszerű, világos, valóban közérthető nyelven szól a nagyközönséghez, úgy hogy minden tagja könnyűszerrel megértheti.

Brüll Emánuel.

Egyházfik vagy egyházfiak?

A multkorában egy nagyon előkelő egyházi testületben valami törvény-cikk megfogalmazása kapcsán felvetődött az a kérdés, hogy vajjon a törvényben az *egyházfi* „aedituus; kirchner; egyházi szolga” szavunk többesszáma *egyházfik* vagy *egyházfiak* alakban kerüljön-e bele. A kérdés felvetődése olyan parázs vitát támasztott, hogy végül is az első alak mellett kardoskodó elnökek szavazásra kellett bocsátania a kérdést. És ekkor következett a vita legnagyobb meglepetése: a nagyon népes egyházi testület tagjai pontosan egyenlő szavazattal állottak az első, illetőleg a második alak mellé. Végül is az elnöknek kellett eldöntenie saját szavazatával a vitát és így a törvénycikkben ma az *egyházfik* többesszám áll. A történet érdekességéhez még az is hozzátartozik, hogy az egész egyházi gyűlés lefolyása alatt ez volt az egyetlen kérdés, amelynek dolgában annyira megoszlottak a vélemények, hogy szavazás útján kellett a kérdésben dönteni.

Mikor ezt a dolgot egyik jelenlevő elbeszélte nekem, magam is szava-